

Türkiye'de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri *

Turkish Family Violence And Women Shelter Houses

Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK **

Özet

Aile toplumun temel çekirdeği, yani hücrelidir. Toplumdan ferde ve fertten topluma gerçekleşen ilişkiler aile vasıtasıyla, onun aracılığıyla, gerçekleşir. Toplumla fert arasındaki iletişimi kuran bu önemli kurumda tıpkı diğer sosyal kurumlarda olduğu gibi iktidar mücadeleleri yaşanmaktadır. Bu iktidar mücadeleleri çoğunlukla kadına yönelik şiddetin de sebebi durumundadır. Kadına yönelik aile içi şiddet pek çok farklı araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırmalarında ortaya koyduğu gibi aile içi şiddetin temelinde pek çok farklı sosyal, psikolojik ve biyolojik nedenler gibi pek çok neden bulunmaktadır. Ancak aile içi şiddet olgusunun ortaya çıkışında din nerde durmaktadır? Dinin bu olayda rolü nedir? Diye sorduğumuzda karşımıza bu araştırmanın konusunu teşkil eden aile içi şiddet din ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada aile içi şiddet ile din arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Sonuçta ise dinin aile içi şiddete biri meşrulaştırıcı, biri de kadınların psikolojik açıdan rahatlatıcı olmak üzere iki etkisinin olduğuna bu etkilerinin şiddet mağduru kadınların önemli bir kısmında gözlenebildiğine karar verilmiştir

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri, Din

Abstract

Family is a core institution in the society. Relations from society to individual and relations from individuals to society continues by means of family. In this important institution which founds the communication between individuals and society there are many authority struggles as many other institutions. These authority struggles are generally the reason for the family violence against women. There are many researches of which subject is family violence. As these researches say there

* Makalenin İngilizce çevirisi; International Journal of Secince Commerce and Humanities isimli dergide C.2., SAYI:1'de yayınlanmıştır.

** Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Sosyolojisi Bilim Dalı Öğretim Üyesi, (e-posta: ozturkemine25@gmail.com)

are many reasons at the basic of the family violence such as social, psychological, biological, reasons. But where does the religion stop at the coming to the being of the family violoence? If we ask “What is the role of the religion at this event?” We face to face the relation between the religion and the family violence..In this research it is looked for that if there is a sensitive relaiton between religion and family violence. At the end we arrived two results. One of them is.that religion legitimize the family violonce and the other is that religion comforts the women who had bitten by her husband.

Key Words: Domestic Violence, Women’s Shlelter Houses, Religion

1.Giriş

Sosyal bir çevre içine doğan birey, ne sadece beden, ne sadece ruhtan ibarettir. O hem beden, hem de beden ve ruhun bir anda birleşmesinden meydana gelen bir varlıktır. Bu nedenle her hangi birey, varlığını teşkil eden bu iki unsurdan biri lehine veya aleyhine bu dengeyi bozacak olursa, huzursuz olacak ve bu bozulmanın huzursuzluğunu ya da rahatsızlığını hissedecektir.

Bir insanın kimlik ve kişiliğinin gelişmesi sürecinde onun hem bedeni ve hem de ruhi ihtiyaçlarının karşılanarak tatmin edilmesini sağlayacak uygun bir fizik ve sosyal çevre gerekir. İnsanın sosyal çevreyle kurduğu ilişkiler, sosyalleşme süreciyle yakından alakalıdır zira onun sosyal gelişimi, kimlik ve kişiliğini kazanması doğuştan getirdiği özellikleri ile birlikte çevrenin destek ve yardımıyla kuracağı ilişkilerle kazanacağı karakter ve şahsiyetini de oluşturacaktır.

Sosyologlara göre, “sosyal münasebette iki şartın var olması gerekir. Bunlar karşılıklı haberdarlık ve birlikte mensubiyet duygusudur.”¹ Birbirinden haberdar olan, yani birbirlerini idrak eden, aralarında anlamlı bir bağ bulunan ve belli bir süre devam eden şahıslar arası ilişkilere “sosyal ilişki” denir. Söz konusu bu sosyal ilişkilerin şahıslar arasında “içten bir bağlılık yaratmasına da “sosyal bağlanma (social interdependence)” denilmektedir.

Böylece bağımsız bir sosyal yapılaşma başlamış olur. Şahıslar arasındaki sosyal ilişki halleri, içerikleri ne olursa olsun, sosyal gruplar ile kategorik durum kazanmış, sınıflandırılmış, belirginleşmiş halde sosyal hayat alanında dışına yansımış olur ki, sosyal sistem kategorisi içinde de sosyal varlık alanında yerini almış genel geçerlik kazanmış ve kapsamlaşmış bulunurlar. Demek ki, sosyal sistemler devamlılık yönü bulunan, içindeki değişen üyelerini sosyal zaman süreci içinde aşan, sosyal varlık alanının akış eğilimini belirleyen sosyal göstergelerdir. Aile, hem bir sosyal grup ve kurum ve hem de bir sosyal sistem olarak çeşitli yönlerden ele alınıp işlenmelidir.²

¹ Zeki Arslantürk, & Tayfun Amman, Sosyoloji, I. Baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesiİlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 1999, s.22.

² Nihat Nirun, Sistematik Sosyoloji Açısından Aile ve Kültür, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1994, s. 3-10.

Aile toplumun en küçük sosyal birimidir. Bütün toplumlarda aile fert için hayat merkezidir. Ferdin içinde bulunduğu en önemli ve asli (birincil) bir gruptur.³ Aile toplum içinde stratejik bir öneme sahiptir. Aile yalnız biyolojik bir birlik olmayıp her şeyden önce sosyal bir kurum özelliği taşımaktadır. Toplumda aile sosyal bir müessese olduğundan, fert ile toplum arasındaki iletişim bağlarını kuran bir organizasyon olmaktadır. Aile toplumun temel taşıdır. Aile müessesesi içinde bulunduğu toplumun kuralları, adetler ve geleneklerin etkisi büyüktür. Bunun sonucunda aile yapısı sosyal kurumlar ve diğer sosyal etkilerden soyutlanamaz. Aile yapı olarak toplumun temel taşı olduğundan bu etkileşim sonucunda aile de değişim geçirmektedir. O halde aile ve toplum karşılıklı etkileşim halindedir. Fakat aile yine de gerek fonksiyonları, gerekse özelliklerinden dolayı hiçbir menfaat birliğine benzemez. Toplum ile aile bir bütünün parçaları gibidir. Aile toplumda sosyal kontrol görevini de yüklenmiştir. Sosyologlar ferdi organizma ile toplum arasında yapı benzerliği bulunduğunu belirtmişlerdir. Toplumda en küçük birim veya hücre ailedir. Eğer aile sağlam ise toplum ve devlette sağlamdır.⁴

Bir yandan genel sosyal sistemin bir parçası, diğer yandan kendi içerisinde bir sistem oluşturan ailenin Türk toplumu bağlamında aile içi problemlerinin birisi de eşler arasındaki ilişkilerin geleneksel ve modernleşme sürecindeki yapılaşma ve yapılarında ortaya çıkmaktadır.

Bu süreçte “kadının kocasıyla eşit olduğu anlayışı güç kazanıyor. Hayat arkadaşlığına dayalı evlilik fikirlerinin orta ve üst sınıflarda geçerlilik kazanmaya başladığı on sekizinci yüzyıldan beri eğilim daha eşitlikçi birliktelikler yönünde gelişmiştir. Kadınlar devlet okullarında ve özel okullarda ve üniversitelerde okuma hakkı için mücadele ettikleri ve kazandıkları 19.yy.dan bu yana, bir zamanlar yalnızca erkeklere özgü oldukları kabul edilen entelektüel, ekonomik, sosyal ve politik alanlardaki sorunları giderek daha fazla paylaşma olanağı buldular. Günümüzde eve maaşlarını getiren kadınlar ve bebeklerin altını değiştiren erkeklerin varlığında, kocanın dünyasıyla kadının dünyası arasındaki eşitsizlik şimdiye kadar olduğundan çok daha azalmış durumda. Yasalar ve eğitimin bu dönüşümde çok önemli roller oynadıkları kesin. Artık erkeğin eşini dövmesi, baş parmaktan çok daha küçük bir sopayla da olsa, yasal değil. Evli bir kadının kendi adına bir banka hesabı ender görülen bir şey olmaktan çıktı. Her konuda eğitim alma hakkına sahip olan kadın, evlilik ilişkisine artık kocasıyla aynı iş olanaklarına sahip olarak girebiliyor. Günümüzde erkekler kendilerine yalnızca cinsel ilişki, aşk, çocuk ve ev hizmetleri sunmakla yetinmeyecek aynı zamanda para kazanan ve toplumsal yaşama katılabilecek eşler arıyorlar.”⁵

Evlilik ve aile kurumunda meydana gelen bu değişimler aile kurumunda bir takım çözümleri de beraberinde getirmektedir. Aile kurumunda meydana gelen bu çözümlerin başlıca nedenleri şunlardır.

³ Arslantürk, & Amman, a.g.e., s. 265.

⁴ Mustafa Erkal, Sosyoloji (Toplumbilimi), II. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1983, s.77.

⁵ Marlyn Yalom, Antik Çağdan Günümüze Evli Kadının Tarihi, çev. Zeynep Yelçe & Neşenur Domaniç, İst.: Çitlenbik Yayınları, 2002, a.g.e., s.XVII.

Modern cinsel özgürlük telakkisiyle birlikte bireylerin cinsel bir serbestiye kavuşmalarının neticesi olarak fedakarlık ve özveriyle yürüyen evlilik bağının gideerek zayıflaması ve bunun sonucunda boşanmaların artması,⁶

Çocuksuz ailelerin oranının artmasıyla birlikte evliliğin sürdürülmesi için gerekli nedenlerin ortadan kalktığı düşünülmesi⁷,

Modern hayat neticesi ailenin çocuğa ayırdığı vaktin azalması⁸,

Yine modern hayatın bir getirisi olarak bireyselciliğin artması⁹,

Ekonomik problemler nedeniyle evde sürekli gergin bir ortamın oluşması ve bunun eşler arası ilişkiye olumsuz biçimde yansması¹⁰, gibi

Bütün bu nedenlerden dolayı aile kurumunda ciddi çözümler yaşanmaya başlanmıştır. İşte bu çözülme aşamasında yaşanan en önemli sorunlardan bir tanesi de aile içi şiddettir.¹¹

Aile içi şiddet konusunun dini bir form teşkil edip etmediği daima tartışılmıştır. Erkeklerin kadınlara yönelik getirdikleri çeşitli kısıtlamaları dine dayandırmaları, öteden beri yaşanagelen bir sosyal vakıdır¹². Şiddet vakiasının aile içi şiddet boyutunda nasıl cereyan ettiği ve bu olgunun yapılaşmasında dinin etkisini araştırmak bu çalışmanın temel amacıdır. Diğer bir deyişle aile içi şiddet olgusu ile din arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı, varsa bu ilişkinin ne yönde cereyan ettiği ve dinin aile içi şiddet üzerinde etkisi veya rolünün ne olduğu veya olabileceği sorularına cevap aranmaktadır.

1. Problem ve Alt Problemler

Bu araştırmada ele alınan ana konular ve belirlenen temel amaçlara uygun araştırmanın temel problemleri ve bunlara bağlı olarak incelenecek alt problemleri soru cümleleri halinde şöyle ifade edilmektedir.

⁶ İsmail Doğan, "Evlilik Dışı Beraberlik ve Birlikte Yaşama", Türk Aile Ansiklopedisi, Yayın Yönetim: Dr. Mehmet Doğan, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c.II, s. 523-524 Artan boşanma oranlarıyla ilgili olarak bkz. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırtmalar Genel Müdürlüğü, Aileye İlişkin Genel İstatistik Verileri, 2006 <http://www.aile.gov.tr/?Sayfa=Gostergeler>, (Erişim: 24 Mart.2006).

⁷ Ümit Meriç, "İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma", Aile Yazıları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1991, c.I, s.472-473.

⁸ P.W Musgrave, The Sociology of Education, London, , 1968, s. 45.

⁹ Ulrich Beck, çev. Nihat Ülner, Siyasallığın İcadı, İst.: İletişim Yayınları, 1999, s.38-44

¹⁰ İbrahim Kanyılmaz, "Aile ve Ekonomi", Türk Aile Ansiklopedisi, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c.II, s.446-447.

¹¹ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile İçi şiddetin Sebep ve Sonuçları, Ankara, 1995, s.139-141; Celaleddin Vatandaş, Türkiye'de Eşlerarası Şiddet, Afyon, 2003, s.63-91; Morçatu, Geleceğim Elimde, İst., 1998, s. 48; Faruk Kocacık, Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet, Sivas, 2004. s.107-110.

¹² Aile içi şiddetin din ve kültür düzmelinde nasıl şekil aldığını görmek için bkz. Nira Yuval Davis, Cinsiyet ve Millet, çev. Aysin Bektaş, İst.: İletişim Yayınları, 2003, s.88-89.

Temel Problemler:

Kadın sığınma evlerinde kalan kadınların dini tutum ve davranışları (dindarlıkları) ile aile içi şiddete ilişkin tutum ve davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Kadın sığınma evlerinde kalan kadınların eşlerinin dini inanç ve ibadetlerle ilgili tutum ve davranışları hakkındaki izlenimleri ile yine eşlerinin aile içi şiddete yönelik tutum ve davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Alt Problemler:

-Araştırmaya katılan deneklerin olgusal durumları (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi ve Türkiye'nin hangi bölgesinden oldukları gibi özellikler) ile aile içi şiddete ilişkin tutum ve davranışlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

-Aile içi şiddetin ortaya çıkışında, sosyal, biyolojik, psikolojik ve ekonomik nedenlerden hangileri daha etkin bir rol oynamaktadır?

-Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar kendilerini ve eşlerini hangi dindarlık kategorisinde görmektedirler?

-Deneklerin dini inanç ve ibadetleri yerine getirmeleri ile şiddete ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

-Yaşanılan şiddetin denekler üzerinde yoğunluk ve anlamlılık düzeyi ile dindarlık olgusu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?"

2. Araştırmanın Denence ve Sayıtlıları

Araştırma sürecinde yukarıdaki problemlerin cevapları sınanacaktır. Bu cevaplar denenceler şeklinde aşağıdaki şekilde kategorize edilmiş ve örnekleme test edilerek anakitle için vardanmıştır.

Denenceler

Aile içi şiddet ile din arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Kadın sığınma evlerinde kalan kadınların dini tutum ve davranışları (dindarlıkları) ile aile içi şiddete ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Kadın sığınma evlerinde kalan kadınların eşlerinin dini inanç ve ibadetlerle ilgili tutum ve davranışları hakkındaki izlenimleri ile yine eşlerinin aile içi şiddete yönelik tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmaya katılan deneklerin olgusal durumları (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi ve Türkiye'nin hangi bölgesinden oldukları gibi özellikler) ile aile içi şiddete ilişkin tutum ve davranışlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Aile içi şiddetin ortaya çıkışında sırasıyla önce sosyal sonra psikolojik, ekonomik ve en son olarak ta biyolojik nedenlerin etkin bir rol oynadıkları düşünülmektedir.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar kendilerini genellikle çok dindar ve dindar kategorisinde, eşlerini de az dindar ve dindar değil kategorisinde görmektedirler.

Deneklerin dini inanç ve ibadetleri yerine getirmeleri ile şiddete ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yaşanılan şiddetin denekler üzerinde yoğunluk ve anlamlılık düzeyi ile dindarlık olgusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. Evren ve Örneklem

Araştırma için anket tekniğinin uygulanmasına karar verildikten sonra araştırmanın evrenine karar verilmiştir. Araştırma kadın sığınmaevlerini konu aldığından araştırmanın evreni Türkiye’de bulunan Kadın Sığınma Evleri’nde kalan kitledir. Mevcut kadın sığınmaevlerinin kaç kişi kapasiteyle çalıştığı göz önüne alındığında Türkiye’de kadın sığınmaevlerinde kalan kadın sayısının 500 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak araştırmamız bu ana kitleyi temsilen çoğunluğu Küçükçekmece Belediyesi Kadın Sığınma Evi’nde ikamet etmiş yada halihazırda etmekte olan ve Diyarbakır kentimizde yaşayan şiddet mağduru bir grup kadından oluşan bir örneklemle sınırlıdır.

Küçükçekmece Belediyesi Kadın Sığınmaevinin tercih edilmesinin nedeni daha önce açıklanmış olmasına rağmen tekrar kısaca belirtmek gerekirse bunun nedeni Küçükçekmece Belediyesi Sığınmaevinin feminizm gibi herhangi bir ideolojiye bağımlı olmaksızın yalnızca kadınların şiddet mağduru olmalarına bakarak kadınlara gerçek anlamda bir sığınak olması hasebiyle anket uygulama sahası olarak Küçükçekmece Belediyesi Kadın Sığınmaevi seçilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin hemen her yerinden kadın sığınmacının buraya başvurması da Küçükçekmece Belediyesi’nin seçilme nedenleri arasındadır. Küçükçekmece Belediyesi Sığınmaevi daha ziyade vakıf mantalitesiyle çalışan bir kurumdur.

Güneydoğu’dan Diyarbakır İli’nin seçilmesinin nedeni ise bu bölgemizin kamuoyunu töre cinayetleriyle sürekli meşgul ediyor olmasıdır. Tek başına bu sebep bile Diyarbakır İli’nin seçilmesi için yeterlidir. Zira Güneydoğu’da hala bir çok kadının kimliği bile yoktur. Ayrıca 2003 senesinde Mardin’in Yalimli beldesinde recmedilen ve hastaneye getirildiği tarihe kadar da nüfuz cüzdanı dahi bulunmayan Şemse Allak’ın yaşadığı korkunç hadise hafızalardan silinmiş değildir. Diyarbakır’da kendileriyle mülakat yaptığımız Kamer Vakfı yetkilileri konuya daha ziyade feminist bakış açısıyla yaklaşmaktadırlar. Diyarbakır’da yürüttükleri çalışmalarını da bu çerçevede yürütmekteler.

ŞİDDET OLGUSU

Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olan **şiddet (violence)** kelimesi, bir şeyde gücü ve kuvveti vurgulayan anlamına gelen "şedde"¹³ fiilinden türemiştir. Türkçe'de şiddet, kuvvet veya güç kaynağı, sertlik ve aşırılık¹⁴ gibi anlamları içeren şiddet kelimesi, zıt fikirde olunanlara karşı kaba kuvvet kullanma, sert davranma¹⁵ anlamlarına da gelmektedir.

Batı dillerinde şiddet kavramının tam bir eş anlamlısı olarak kullanılan kavram ise, bozmak, çiğnemek, tutmamak, ihlal etmek, ayrıca saygı gösterilmesi ve dokunulmaması gereken bir şeyi kırıp açmak, kirletmek, ırzına geçmek, tecavüz etmek anlamlarına gelen *violate* fiilinden türeyen zor, şiddet, sertlik, cebir hareketlerdeki veya davranışlardaki aşırı güçlülük, zorbalık ve tecavüz anlamlarında kullanılan *violence* **sözcüğüdür. Sıfat hali ise sert, kırıcı, hırçın, zorlu anlamlarına gelen violent sözcüğüdür.**¹⁶

Ancak şiddet kavramı içinde birkaç farklı kavramı barındıran oldukça kapsayıcı ve geniş bir kavramdır. Şiddet kavramının içinde barındırdığı en önemli kavram saldırganlık kavramıdır.

Saldırganlık (fr. Agressivité, ing. Agressiveveness, aggression), daha ziyade psikolojik literatüre has bir kavramdır. *Agresion* sözcüğü İngilizce'de saldırganlık herhangi bir neden olmaksızın bir kavgaya bir dövüşe başlama anlamına gelmektedir. Sıfat hali saldırgan, mütecaviz anlamında *aggressive* isim hali de yine saldırgan mütecaviz anlamında *aggressor*'dir¹⁷.

Araştırma konusuyla ilgili bir diğer kavram ise, şiddet kavramının kapsamına dahil olan işkence anlamındaki *torture* (işkence) kavramıdır. **İşkence yapmak, işkence etmek, eziyet etmek, acımasızca azap veya ıstırap çektirmek anlamlarına gelen *torture* fiilinden türeyen *torture* sözcüğü ise isim halinde de işkence, eziyet anlamında kullanılmaktadır.**¹⁸

Şiddet'e ilişkin en kapsamlı, en evsafı, interdisipliner tanım Yves Michaud'a aittir. "Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya mallarına

¹³ İbn Faris, Ebu Hüseyin Ahmed, Mucemu Mekâyis'i'l Luğa, Beyrut: Dârü'l-Cil, tsz., c.III, s.179.

¹⁴ Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, Ankara: Birlik Yayınları, 1982, s.931.

¹⁵ Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara:TDK Yay., 1988, c.II, s.1385.

¹⁶ Longman Metro, Büyük İngilizce-Türkçe-Türkçe Sözlük, İstanbul: İst., 1993, s.1685.

¹⁷ Saldırganlık (*agressivité*) Bilinçli ya da bilinçsiz olmak üzere, saldırganlık kavramı muğlak ya da birkaç anlamlıdır. Saldırganlık, hayat içgüdüsüne bağlanan hayati bir ihtiyaçtan doğabilir; yıkıcı bir dürtü olan ölüm içgüdüsünden kaynaklanabilir. Anna Freud'a göre saldırgan güçler, cinsel iç-itmeleri (*impulsions sexuelles*) destekleyebilir, amaçlarına ulaşmak için onlara yardım edebilir. O zaman bu dürtüler yapıcı olur. Ya da bu saldırgan güçler, cinsel içgüdülere karşı çıkarlar ve o zaman da sinsi ve zararlı olurlar." La Psychologie Moderne de A-Z, Paris 1967, p.23; Longman Metro, s. 22.

¹⁸ Longman Metro, s.1609.

veya simgesel ve sembolik-kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde uygulanırsa, orada şiddet vardır”.¹⁹

2.a. Aile içi Şiddet Olgusu

Kişilerin beslenme ve bakım gereksinimlerini karşılayan, güven duygusu veren, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olması gereken aile, çoğu kez, her çeşit şiddetin beslendiği ve uygulandığı tek odak olmaktadır. Aile dışında gerçekleşen şiddet için toplum sorumlu tutulurken, aile içinde oluşan şiddet gizli kalmakta, özel hayat olarak kabul edilmekte, çoğu kez de olağan ve yasal olarak karşılanmaktadır. Aile içi şiddet ile ilgili olarak gelişen kamuoyu bilinci ise çok değişkendir. Böyle bir şiddetin varlığına inanmama ve inkar etme şeklinde görüşler olabildiği gibi, bu tür bir şiddeti onaylayan görüşler de olabilmektedir.²⁰

Tekrar şiddetin tanımına dönülürse, “*insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmalarına neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümüne şiddet*” denilebilir. Tıpkı şiddetin olduğu gibi aile içi şiddetin de pek çok farklı tanımı yapılmıştır. Buna paralel olarak, “*Aile içi şiddet ise bu tür bir hareketin aile içinde gerçekleşmesi durumunu ifade eder.*”²¹

Aile içi şiddet bir kişinin eşine, çocuklarına, anne-babasına, kardeşlerine ve/veya yakın akrabalarına yönelik uyguladığı her türlü saldırgan davranıştır. Bu tanıma sadece kaba kuvvet içeren davranışlar değil aşağılamak, tehdit etmek, ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak ve zorla evlendirmek gibi şiddet gören kişinin kendisine olan saygısını, kendisine ve çevresine olan güvenini azaltan, korku duymasına sebep olan pek çok davranış da girer. Şiddete sadece aynı evde oturan kişiler değil, eski eş, kız veya erkek arkadaş ya da nişanlı da maruz kalabilir yahut şiddete maruz bırakabilir.²²

Aile içi şiddetin bir başka tanımı ise şöyledir. Aile içi şiddetle kastedilen, “*kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde, zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışı*”dır. Aile içi şiddet yetişkin-yetişkin boyutunda yaşandığı gibi, yetişkin-çocuk düzleminde de yaşanabilir.²³

Toplumun, toplumsallığın, yapıların ve hiyerarşik ilişkilerinin neredeyse tümünün şiddet içermesinden söz edilebilir. Dolayısıyla nerede egemenlik ilişkisi varsa, orada şiddet vardır. Şiddet zamana, kültürlere ve toplumlara göre farklı an-

¹⁹ Yves Michaud, Şiddet, çev. Cem Muhtarhoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları 1991, s.11.

²⁰ Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Ders İndeksi, Aile İçi Şiddet Tanımı ve Nedenleri, <http://aile-hekimligi.uludag.edu.tr/ders5.html>, (Erişim: 26 Haziran 2006)

²¹ Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Ders İndeksi, Aile İçi Şiddet Tanımı ve Nedenleri, <http://aile-hekimligi.uludag.edu.tr/ders5.html>, (Erişim: 26 Haziran 2006).

²² Hürriyet Gazetesi Resmi Web Sitesi, Aile İçi Şiddete Son Kampanyası, Şiddetin Tanımı, <http://dosyalar.hurriyet.com.tr/aileici/aileicisiddet.asp>, (Erişim:02 Ocak 2006)

²³ Güneri, a.g.m., a.g.e., s. 87.

lamlar taşıyabilir. Güney Afrika Ülkeleri'nde kadın sünneti kültürel bir olguyken, başka toplumlarda müdahale edilmesi gereken bir şiddet biçimi olabilir. Şiddetin görünen ve görünmeyen pek çok yönü vardır. Bunlar birbirinden farklı etkilerde bulunmaktadır.²⁴

Özel alanda yaşanan aile içi şiddet, alışkanlıkların, öğrenme biçimlerinin ve geleneklerin etkisiyle meydana gelir. Ancak şiddetin görünmezliği, kabul edilmezliği, şiddetin meşrulaştırılması ve toplumsallaşmasındaki etkisi gibi önemli birkaç nokta var. "Özel alandaki şiddet anne, baba, koca ve yakın akrabadan olduğu için, kadın hareketi bunu dile getirene kadar görünmeyen bir olguydu. Ailelerin özel alanına, mahremiyetine girilmezdi. Kol kırılır, yen içinde kalırdı. Aile içinde kadına yönelen şiddet, 30 yıl öncesine kadar herhangi bir uluslararası sözleşmede yer almıyordu.

Aile ve akraba ilişkilerinde yaşanan bu şiddet kadın hareketinin yükselişiy-le birlikte görünürleşti. Kadın hareketinin verdiği mücadele sonrasında, kadına yönelik şiddet resmi kurumlar tarafından ele alınmış, kadınların bir cins olarak uğradıkları şiddet, resmi kurumlar tarafından ele alınmış, kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddete karşı önlemler alınmaya başlanmıştır. Aradan geçen yaklaşık 15 yıllık süreç içinde aile içinde yaşanan şiddetin nedenleri, sonuçları uzun ve kısa vadeli etkileri kamuoyunda tartışılır hale gelmiştir".²⁵

Toplumun en temel birimi olan aile kurumu, belki de en ataerkil olandır. Evin reisi olarak kabul edilen erkek, ailenin içinde kadınların cinselliğini, emeğin üretimini, doğurganlığını ve faaliyetlerini denetler. Erkeğin en üstün ve egemen, kadının ise ikincil olduğu ve boyun eğdiği bir hiyerarşi vardır. Gelecek kuşağın ataerkil değerler içinde sosyalleşmesi de ailede önemlidir. Erkek çocuklar, kendini göstermeyi ve hükmetmeyi, kız çocuklar da boyun eğmeyi ve eşit olmayan muameleye maruz kalmayı ailede öğrenirler. Eril denetimin kapsam ve doğası, ailelere göre farklılık taşıyabilir, ancak hiçbir zaman yok olmaz. Aile bir hiyerarşi sistemi yaratmakta ve toplumda düzeni korumakta önemli bir rol oynar. Aile devlet düzenini yansıtarak, çocukları buna uymaları için eğitmekle kalmaz, aynı zamanda bu düzeni yaratır ve sürekli kuvvetlendirir.²⁶

2.b. Aile İçi Şiddet

Artun Ünsal, Cogito dergisine yazdığı Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi²⁷ başlıklı makalede şiddetin çeşitlerini yukarıdaki gibi sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Bu sınıflandırmayı bir tablo halinde yukarıdaki gibi göstermek mümkündür.

²⁴ AMARGİ, Kadına Yönelik Şiddet, s. 12.

²⁵ A.g.e., s.14.

²⁶ A.g.e., s.14.

²⁷ Artun Ünsal, "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", Cogito, İst., Yapı Kredi Yayınları, 1996, sayı.6-7, s. 29-36.

Tablo-1: Şiddetin Çeşitleri Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi			
1-Günümüz devletinde şiddet suçu kabul edilen			
2-Birey ve toplum için tehdit oluşturan ancak henüz şiddet sayılmayan			
ÖZEL ŞİDDET		KOLLEKTİF ŞİDDET	
Cürümsel Şiddet	Cürümsel Olmayan Şiddet	Grup Şiddeti	Devlet Şiddeti
<p>1-Ölüm-cül: Cinayet, suikast, zehirlenme, idam vb.</p> <p>2-Beden-sel: İsteyerek darp ve yaralama</p> <p>3- Cinsel: Irza geçme (ama aynı anda yol açtığı hem bedensel hem de psikolojik yıkımı unutmamalı)</p>	<p>1- İntihar (inti-har ve intihar teşebbüsü)</p> <p>2-Kaza (Trafik kazası dahil, ama kişiden kaynaklanan bir kasıt yok)</p>	<p>1-Grubun bireyle-re karşı şiddeti: (Terör, medya terörü)</p> <p>2- Grubun kendi içinde şiddeti: (Aile içi şiddet, aşiret kavgası, toplu intihar, örgüt kavgası)</p> <p>3- Grubun karşı gruba şiddeti: (Kan davası, aşiretler arası savaş, stadyum yada taraftar kavgası, mafyalar arası hesaplaşma, karşıt gruplar arasında terör, grev)</p> <p>4-Grubun iktidara karşı şiddeti: Terör -siyasal yada mafya terörü-, başkaldırı, sokak çatışması, iç savaş, genel grev, gerilla savaşı, ihtilal)</p>	<p>1- İktidarın birey ve gruplara karşı şiddeti -Devlet terörü: insan hakları ihlalleri, baskı, tek yanlı propaganda, soykırım, ırk ayrımı.</p> <p>2- Endüstriyel şiddet: iş kazalarının sıklığı, çalışma koşullarının sağlıksızlığı, yetersiz sağlık ve güvenlik koşulları, aşırı gürültü, tehlikeli işyeri-atom santrali, vb.</p> <p>3- Kronik enflasyon, pahalılık, işsizlik</p> <p>4- Doğanın, tarihsel çevrenin tahribi; sağlıksız kentleşme</p> <p>5- Uluslararası Şiddet (En son Kertede şiddet- Savaş)</p>

Aile içi şiddetin çeşitleri hemen her kaynakta aynı olarak sıralanmıştır. Bu konuda kaynaklar arasında ciddi bir muhalefet olduğu söylenemez. Ancak kaynakların bu konuyu izah ediş biçimlerinde ve konuya bakış açılarında pek çok farkların bulunduğu da bir gerçektir. Aile içi şiddet genel şiddet çeşitleri içerisinde daha zi-

yade kolektif şiddet çeşitleri olarak değerlendirilebilecek olan bir şiddet türüdür. Nitekim kolektif şiddet içerisinde de bu şiddet türü daha ziyade grubun kendi içindeki şiddetine örnek verilebilir. Farklı kaynaklara göre aile içi şiddetin çeşitleri ise şunlardır.

1. *Fiziksel Şiddet*²⁸
2. *Psiko-Sosyal ve Sözel Şiddet*²⁹
3. *Cinsel Şiddet ve Cinsel Taciz*³⁰

Cinsel şiddet cinselliğin bir biçimi değil, cinselleştirilmiş şiddettir. Özellikle cinsellik erkeğin iktidar alanıdır. Cinsel şiddet de bu iktidar duygusuna bağlı olarak, bir güç gösterisi, erkek kimliğinin olumlanması, isteklerini gerçekleştirme nin yanında kadını denetim altında tutması demektir. Bu şiddet türüne genellikle fiziksel ve psikolojik şiddet de eşlik eder. Evrensel boyutta, kadınların aile içinde cinsel şiddete maruz kalmalarına hemen hemen bir çok gelişmiş ülkenin seyirci kaldığı veya bu olguyu yok saydığı görülmektedir.³¹ Osmanlı dönemine ait olan ve Gaziantep Şerhiye Sicilleri'ne dayanılarak anlatılan bir olay Osmanlı döneminde de aile içindeki cinsel tacizlerin örtbas edilebildiklerini göstermektedir.

Buna göre küçük yaşta bir kıza kayın pederi tarafından saldırılmış ancak mahkemece kayınpeder haklı bulunmuş ve küçük yaştaki gelin İne'nin köyden sürülmesiyle olay örtbas edilmiştir. Bu olayda kayınpederin cezasız kalması da oldukça dikkat çeken bir hadisedir.³² Ancak bu münferit olayın bütün Osmanlı toplumuna yaygınlaştırılması kuşkusuz ki mümkün değildir. Yoksa Osmanlı mahkemesi genellikle kadını korumuş hatta bazı durumlarda kadının suçundan dolayı erkeği cezalandırdığı dahi olmuştur. Yoksa İne olayı münferit bir olaydır ve burada zikredilmesinin nedeni ensest konusunda bunun her dönemde yaşanmış bir sosyal vakıa olduğunu açıklamak içindir.³³

Avrupa ülkelerinde kıyaslamalı olarak yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, aile içinde tecavüzle ilgili yasal durumlar ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin aile içinde tecavüze, ceza vermeyen ülkeler arasında Almanya, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, İsviçre yer almaktadır. Erkeğin açıkça cezalandırılmayacağına dair hüküm bulunmayan ve mahkeme yorumuna bırakan ülkeler Belçika, Çekoslovakya, Danimarka, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz, İskoçya ve İspanya'dır. Mahkeme kararına göre ayrı yaşayan çiftlerde

²⁸ AMARGİ, Kadına Yönelik Şiddet, s.32.

²⁹ AMARGİ, Kadına Yönelik Şiddet, s. 26-27.

³⁰ Amargi, Kadına Yönelik Şiddet, s. 27-28.

³¹ A.g.e., s. 28.

³² Söz konusu Ayntab Şerhiye Sicilleri'nde yer alan olay Leslie Peirce tarafından Ayntab Şerhiye Sicilleri'ne dayanılarak şu eserde detaylıca anlatılmıştır. Leslie Peirce, Ahlak Oyunları (1540-1541 Osmanlı Ayntab Mahkemesi ve Toplumsal Cinsiyet), çev.Ülkün Tansel, İst, 2005, s. 16-17.

³³ Ziff, C. Madeline, Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, çev: Nemciye Alpay, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 2000.

ceza uygulayan ülkeler, sadece İngiltere ve Macaristan ve Yugoslavya iken, birlikte yaşama durumunda ceza uygulayan ülkeler Hollanda, Avusturya ve İsveç'tir.

4. *Ekonomik Şiddet*³⁴

3.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI ve DİN-ŞİDDET İLİŞKİSİ

Kadın sığınma evlerinde yaşayan ve sözlü ya da fiili şiddete maruz kalan kadınları konu edinen araştırmamızda, *Sığınma evlerindeki kadınların kendilerinin ve eşlerinin dini tutum ve davranışlarına ilişkin değerlendirmeleriyle aile içi şiddete ilişkin tutum ve davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?* sorusuna cevap aradık. Bu çerçevede deneklerin aile içi şiddete ilişkin tutum ve davranışlarının tespiti yanında, dini inanç ve ibadetlere ilişkin tutum ve davranışlarının ve aynı zamanda öznel dindarlık algılarını ve deneklerin itaatkarlığa ilişkin tutum ve davranışlarını da tespit ettik. Böylece uğradıkları şiddetin denekler üzerindeki etki ve sonuçlarını tespit ve tahlil etmeye çalıştık.

Anket tekniğiyle topladığımız verileri sistematize ederek verilerin durumuna göre değişik istatistik analiz teknikleri kullandık ve gerekli analizler ve bulgu yorumlamaları sonrasında şu sonuçlara ulaştık:

1. Demografik Özellikler

Aile içi şiddete uğrayan kadınların yarısından fazlası (%64) orta yaşlıdır. Evliler (%72) bekarlara (%14.8) kıyasla daha fazladır. Evli ve aile içi şiddet mağduru, baba evine dönme şansları bulunmayan pek çok kadın sığınma evlerini kendilerine ikinci bir yaşam şansı tanıyan yerler olarak görmektedir.

Kadın sığınma evine gelenlerin büyük çoğunluğunu lise mezunları (%24.6) oluşturmaktadır. Daha sonra %18'le ilkokul mezunları ve üniversite (%7) mezunları gelmektedir. Lise ve üniversite mezunlarının sığınma evlerine başvurmaları, aile içi şiddete modern çözüm olarak üretilen bir kurum olarak kadın sığınma evlerini tercih ettiklerini düşündürmektedir.

Kadın sığınma evine başvuran kadınlar arasında Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelenlerin ilk iki sırada (%29.5 ve %23.0) yer alması oldukça dikkat çekicidir. Bu bulgular deneklerin eşlerinin mensup oldukları bölgelerle birlikte değerlendirilince, sadece bu araştırma bulgularıyla sınırlı kalmak üzere, aile içi şiddet hadisenin en çok yaşandığı bölgeler daha net açığa çıkmaktadır: Nitekim deneklerin eşlerinin büyük çoğunluğu da Güneydoğu Anadolu (%23.0) bölgesine mensuptur. Bunu %18.0'le Karadeniz ve %13.1'le Doğu Anadolu bölgesi izlemektedir. Sadece bu araştırma bulgularıyla sınırlı kalmak üzere, diğer bölgelere oranla

³⁴ Hürriyet Gazetesi Resmi Web Sitesi, Aile İç Şiddete Son Kampanyası, Şiddetin Tanımı, <http://dosyalar.hurriyet.com.tr/aileici/aileicisiddet.asp>, (Erişim:02 Ocak 2006)

Güneydoğu Anadolu kökenli ailelerde aile içi şiddete daha çok rastlandığını söyleyebiliriz.

Kadın sığınmaevinde kalanların %52'si maddi açıdan eşlerine bağımlı olan ev hanımlarından oluşmaktadır. Meslek edindirme kurslarına devam ederek iş sahibi olanları (%10) da dikkate aldığımızda ev hanımlarının oranı %62'yi bulmaktadır. Buradan hareketle maddi açıdan eşlerine bağımlı olan ev hanımlarının sığınma evlerini daha çok tercih ettiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca bu bulgular çerçevesinde ekonomik açıdan eşlerine bağımlı olmaları bu kadınların şiddete maruz bırakılmalarında etkili olabilir. Sığınma evine başvuranlar arasında yine ekonomik açıdan ailesine bağımlı olan öğrencilerin (%14.8) de oranının yüksek olması bunu desteklemektedir. Bütün bunları dikkate alarak sığınma evlerinin kadınlara sığınılacak bir kapı olmakla birlikte iş edindirme fonksiyonunu da icra ettiği görülmektedir.

Şiddete uğrayanların özelliklerini bu şekilde sunduktan sonra şiddeti uygulayanlar üzerinde durmak gerekir. Kadınlar eşleri (%46), babaları (%20) ve ağabeylerinden (%16) şiddet görmüşlerdir. Şiddet uygulayan erkekler, çoğunlukla işçi (%24.6), esnaf(%14.8), emekli(%4.9) ve memur (%4.9) kimselerdir. Burada şiddetle çalışma şartlarının ağırlığı arasındaki ilişki akla gelmektedir. Zira aile içi şiddetin nedenleri arasında “eşlerden birinin yoğun bir iş temposunda çalışıyor olması” %45’lik bir oranla denekler tarafından onaylanmıştır. Yoğun ve stresli bir iş temposunda çalışan eş eve geldiğinde bu stresi bir tür yansıtma mekanizmasıyla eşine yansıtılmaktadır. Bir başka ifadeyle aile içi şiddetin ortaya çıkışında ekonomik nedenler hiç de azımsanmayacak bir etkiye sahiptir.

2. Aile içi Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları

Aile içi şiddetin ortaya çıkışında en çok etkin olan nedenlerin sosyo-psikolojik (3.1) nedenler olduğunu daha önce ifade etmiştik. Sosyo-psikolojik nedenler arasında da yakın akraba müdahaleleri (%94.4) aile içi şiddetin ortaya çıkışında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Anne-babalar çocuklarının evliliklerine müdahale ederken onları farkında olmayarak şiddete sevk edebilmektedirler.

Aile içi şiddetin ortaya çıkışında bir diğer önemli neden, “eşlerin psikolojik sorunlarının olması”dır. Hayatında karşılaştığı tüm sorunları şiddet yoluyla çözmeyi alışkanlık haline geten bireyin aile içinde şiddete başvurması şaşırtıcı bir durum değildir. Nitekim denekler de eşlerden birinin psikolojik sorunlarının olmasının onu şiddete sevk edeceği noktasında görüş belirtmişlerdir (%89.7).

“Eşlerden birinin alkol ve uyuşturucu madde bağımlısı olması” ise diğer bir önemli aile içi şiddet nedenidir. Çoğunlukla şiddet uygulayan taraf olan erkeklerde rastlanan alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı erkekleri şiddet uygulamaya itmektedir.

Aile içi şiddetin psikolojik sonuçları daha fazla hissedilmektedir. Bulgularına göre aile içi şiddetin kadınlar üzerinde daha çok psikolojik (4.45) tahribat yaptığı ortaya çıkmaktadır. Kadınlarla yaptığımız yüz yüze görüşmelerden elde ettiğimiz netice bu yöndedir. Kadınlar yaşadıkları olayın izlerini ancak kadın sığınmaevinde gördükleri uzun rehabilitasyon süreçlerinin ardından atabilmektedirler. Bazı durumlarda ise bu etkiyi asla üzerlerinden atamamaktadırlar.

Aile içi şiddetin fiziksel sonuçları da açıkça görülmektedir. Yaşadıkları şiddetin kadınlar üzerindeki ikinci önemli etkisi şiddetin fiziksel (4.39) sonuçlarıdır. Kadın sığınma evindeki gözlemlerimiz sırasında burada anlatmadan geçemeyeceğimiz iki önemli vakaya şahit olduk. Bunlardan biri kocasından kaçarken trafik kazası geçirerek sakat kalan ve sakatlık durumu kalıcı olan bir hanım efendinin yaşadığı şiddet hadisesi diğeri de sarhoş kocası tarafından üçüncü kattan aşağı atıldıktan sonra kangren olan kadının yaşadıklarıydı. Bu iki olay bile tek başına şiddetin fiziksel sonuçlarını göstermesi açısından yeterlidir. Ayrıca bunların dışında sığınma evine gelen kadınların yüzlerinden şiddetin fiziksel sonuçları açıkça görülmektedir.

Aile içi şiddetin sosyal sonuçları da yıkıcı olmaktadır. Aile içi şiddetin sosyal sonuçlarına gelince, şiddete uğrayan kadınların genel olarak tüm insanlara karşı tedirgin bir bakış açısına sahip oldukları gözlenmiştir. Şiddete uğrayan kadınlar bazı durumlarda zaman içinde tüm insanlara karşı önyargılar geliştirebilmekte, hayata ve insanlara küsebilmektedirler. Aile içi şiddete uğrayan kadınlar özellikle erkeklere karşı kaçınılmaz bir önyargı geliştirebilmektedirler. Bunlar da şiddetin görünmeyen sosyal sonuçlarını oluşturmaktadırlar. Şiddetin sosyal sonuçları yaptığımız ankette üçüncü ve son sırayı (3,58) teşkil etmektedir.

3. Dindarlık-Şiddet İlişkisi

Araştırmanın temel problemi “şiddet ve dindarlık ve din arasında nasıl bir ilişkisel yapı olduğu yahut bir ilişkisel yapının var olup olmadığı sorusudur. Ancak öncelikle deneklerin dindarlıkları hakkında bazı tespitlerde bulunmakta yarar vardır.: Deneklerin büyük çoğunluğu Allah ve peygamber inancı konusunda şüphe taşımamaktadır (%97). Ahiret inancı konusunda bu oran (%95) biraz daha düşük olmasına karşın ahiret inancı konusunda şüphenin olmadığını söyleyebiliriz. Deneklerin büyük çoğunluğu (%73.8) eşlerinin Allah’a ve peygambere inandığı kanaatini taşımaktadır. Ancak bu oran şiddet uygulayanların dindar olduğunu yahut dindar erkeklerin şiddet uyguladığını göstermemektedir. Çünkü unutulmamalıdır ki bu oran sadece kadınların eşlerine dair gözlemlerini yansıtmaktadır. Yoksa bu oran bizatihi deneklerin eşlerine ulaşıp, onların Allah’a ve peygambere olan inançları kendi ağızlarından çıkan beyanatlarla elde edilmiş bir veri değildir.

Denekler eşlerinin ahiret inançları konusunda Allah ve peygamber inançlarında olduğu kadar olumlu görüşlere sahip değildirler. Zira sadece deneklerin %62’si eşinin ahirete inandığını düşünmektedir. Bu, kendilerine bazı durumlarda

nerdeyse zulmeden eşleri hakkında kadınların pozitif düşünmediklerinin de bir yansımasıdır. Böylece deneklerin %40'ı kendilerini öldüresiye döven, bıçaklayan, üçüncü kattan aşağı atan kocalarının kalplerinde bir Allah korkusu ve ahirette hesaba çekilme inancının bulunduğu düşünmemektedir.

Konunun daha anlaşılır kılınması için dini inancın en önemli göstergesi olan ibadet hayatına ilişkin bulguların da değerlendirilmesi gerekmektedir. Deneklerin büyük çoğunluğu devamlı (%85.2) oruç tutmaktadırlar fakat sadece %45'i devamlı namaz kılmaktadırlar. Oruç ve namaz ibadetlerinin yerine getirilme sıklıkları arasındaki bu ciddi farkın nedeni şöyle açıklanabilir. Namaz daha sık ve düzenli olarak yerine getirilmesi gereken ibadet olduğu için yerine getirilmesi diğer ibadetlere oranla daha zor bir ibadettir. Bu yüzden oruç tutanların sayısı namaz kılanlara göre daha fazladır.

Deneklerle yapılan görüşmelerde onların dini yaşamlarına ilişkin edindiğimiz izlenim şudur. Görüşme yaptığımız deneklerin büyük çoğunluğu yaşadıkları şiddet hadisesinin ardından ağır travmalar geçirmektedirler. Bu travmalarda denekler iki yola başvurmaktadır. Kaldıkları sığınmaevinde barınmalarının yansira psikolojik tedavi de görmektedirler. İkincisi ise denekler dini içine girdikleri travmadan kurtulabilmek için yardımcı bir unsur olarak kullanılmaktadırlar. Yani zor anlarında Allah'a sığınmakta ondan yardım dilemektedirler, böylece yaşadıkları zor anları çok daha hafif atlatabilmektedirler.

Deneklerin eşlerinin ibadet hayatlarına ilişkin duruma gelince; deneklerin beyanlarına göre eşlerinin %37'si devamlı oruç tutarken ancak %31'i devamlı namaz kılmaktadırlar. Aslında bu oranlar deneklerin eşlerinin %34 civarında bir kısmının ibadetlerini devamlı olarak yerine getirdiklerini göstermektedir.

4. Aile içi Şiddet, Dindarlık ve İtaatkarlık İlişkileri

Araştırmanın temel değişkenleri olan dindarlık ve şiddet arasında nasıl bir ilişki yapı olduğu araştırmanın diğer bir problemidir. Ancak bu soruya mevcut sayısal verileri değerlendirerek cevap vermeden önce araştırmanın diğer değişkenleri olan yaş ve tahsil durumu değişkenleri ile diğer değişkenler arasında nasıl bir ilişki yapı olduğunu değerlendirelim.

Araştırma bulgularına göre deneklerin yaşları yükseldikçe dindarlık derecelerinde düşme gözlenmektedir ($r=-0,264$, $p<0.05$). Buna göre gençlerin yaşlılardan daha dindar oldukları ortaya çıkmıştır. Gençlerin din konusunda daha bilinçli olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca kadınların yaşları yükseldikçe şiddetin psikolojik sonuçlarından daha az etkilendikleri ortaya çıkmıştır ($r=-0,435$, $p<0.01$). Bu durum ise gençlerin psikolojik açıdan daha hassas olmalarına bağlanabilir.

Şiddet ve dindarlık arasında nasıl bir ilişki yapı olduğuna gelince, eşin dindarlığında ibadet boyutuna giren tutum ve davranışlarında görülen artış (ortalama puanları yükseldikçe) kadınların bu şiddetten etkilenmeleri azaltmaktadır ($r=-0,42$, $p<0.01$).

İtaatkarlık ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiye bakılınca *mahcupluk tutumu* ve *sosyal uyum* ile öğrenim durumu arasında negatif yönlü istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler bulunduğu görülecektir. Analiz sonuçlarına göre öğrenim durumu yükseldikçe mahcupluk düzeyi ($r=-0,375$, $p<0.01$) ve sosyal uyum ($r=-0,256$, $p<0.05$) düzeyi düşmektedir. Eğitimli bireylerin kendilerini ifade etmede daha girişken bir tutum sergiliyor olmaları ve sosyal uyum açısından da daha bireysel tutum ve davranışlarda bulunmaları bu durumun sebebi olarak görülebilir.

Dindarlık ile itaatkarlık arasındaki ilişkiye bakılınca; deneklerin ibadetle ilgili tutum ve davranışları yoğunlaştıkça itaate ilişkin sosyal uyum düzeylerinin de arttığı ($r=0,375$, $p<0.01$) görülmektedir. Yani bir anlamda ibadet kadınları daha itaatkar sosyal yönden daha uyumlu bireyler haline getirmektedir. Bu bulgu, dinin insanı daha uysal yaptığı yönündeki geleneksel Marksist görüşle örtüşmektedir.

İtaatkarlık değişkeni ile şiddetin sonuçları arasındaki ilişkiye gelince; deneklerin mahcubiyet (*Mahcubiyet, insanlar baktıklarında yüzün kızarması, arkadaş toplantılarında konuyu açan kişi olmama, insanlarla göz göze gelmekten kaçınma, arkadaş toplantılarında konuşmayı başkalarının yönetimine bırakma ve insanlarla konuşurken gözlerinin içine bakılmasından hoşlanmama gibi tutum ve davranışları kapsamaktadır.*) düzeyi arttıkça şiddetin sosyolojik sonuçlarından etkilenme düzeyi ($r=0,572$, $p<0.01$) de artmaktadır. Böylece denekler ne kadar mahcubiyet tutumu içinde iseler şiddet sonucunda o kadar içine kapanmakta ve dış dünyayla ilişkilerini o oranda kesmektedirler. Bu da mahcubiyet tutumunu sergileyen kadınların şiddetin bilhassa sosyolojik sonuçlarından daha fazla etkilendiğini göstermesi açısından önemli bir bulgudur. Bununla birlikte iki değişken arasındaki ilişkiler bununla bitmemektedir, ayrıca deneklerin itaatkarlığın alt boyutlarından biri olan pasiflik eğilimi arttıkça şiddetin sosyolojik sonuçları daha çok hissedilmektedir ($r=0,375$, $p<0.05$). Bu bulgu da yine pasif karakterlerin şiddet sonucunda daha çok içlerine kapandıklarını ve dış dünyayla ilişkilerini askıya aldıklarını göstermektedir.

4.SONUÇ

Bu sonuçlar ışığında denebilir ki, kadınlar ne kadar itaatkar bir tutum sergileyorlarsa, şiddetin bilhassa sosyolojik sonuçlarından da o oranda etkilenmektedirler. Böylece itaatkar hanımların daha hassas bir ruh dünyasına sahip oldukları da ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda dinin aile içi şiddete iki türlü etki yaptığı söylenebilir. Bunlardan birincisi bilhassa şiddet uygulayan erkeklerce dinin uygulanan şiddete kılıf olarak kullanılması yani meşrulaştırıcı etkisi diğeri de dinin kadınların yaşadıkları en zor günlerde onlar için adeta bir kurtarıcı durumunda olması yani rahatlatıcı etkisidir.

Araştırmanın konuyla ilgili cevap veremediği farklı sorular kuşkusuz vardır ve olacaktır. Ancak bu araştırmanın bulguları ve bu bulguların değerlendirilmesi

kısaca yukarıda belirtildiği şekilde yapılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın bir takım eksikliklerinin muhtemelen ileride yapılacak daha farklı araştırmalarla giderileceğini ümit ediyor, bu konuda çalışma yapacak olanlara küçük de olsa bir katkısı bulunmasını temenni ediyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

- AMARGİ, Kadına Yönelik Şiddet, İst., 2005.
- Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara:TDK Yay., 1988, c.II.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları, Ankara, 1995.
- Celaleddin Vatandaş, Türkiye'de Eşlerarası Şiddet, Afyon, 2003.
- Donald R. Cooper & P.S.Schindler, Business Rsearch Methods, McGraw-Hill Irwin, 2001.
- Faruk Kocacık, Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet, Sivas, 2004.
- Güneri, Feride Yıldırım, "Aile İçinde Kadına Yönelen Şiddet", Evdeki Terör, İst.: 1996.
- İbn Faris, Ebu Hüseyin Ahmed, Mucemu Mekâyisi'l Luğa, Beyrut: Dârü'l-Cil, tsz., c.III.
- İbrahim Kanyılmaz, "Aile ve Ekonomi", Türk Aile Ansiklopedisi, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c.II.
- İsmail Doğan, "Evlilik Dışı Beraberlik ve Birlikte Yaşama", Türk Aile Ansiklopedisi, Yayın Yönetim: Dr. Mehmet Doğan, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c.II.
- La Psychologie Moderne de A-Z, Paris, 1967.
- Leslie Peirce, Ahlak Oyunları (1540-1541 Osmanlı Ayntab Mahkemesi ve Toplumsal Cinsiyet), çev.Ülkün Tansel, İst, 2005.
- Longman Metro, Büyük İngilizce-Türkçe-Türkçe Sözlük, İstanbul: İst., 1993, s.1685.
- Marlyn Yalom, Antik Çağdan Günümüze Evli Kadının Tarihi, çev. Zeynep Yelçe & Neşenur Domanıç, İst.: Çitlembik Yayınları, 2002.
- Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, Ankara: Birlik Yayınları, 1982.
- Morçatı, Geleceğim Elimde, İst, 1998.
- Mustafa Erkal, Sosyoloji (Toplumbilimi), II. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1983.
- Nihat Nirun, Sistemik Sosyoloji Açısından Aile ve Kültür, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1994.
- Nira Yuval Davis, Cinsiyet ve Millet, çev. Aysin Bektaş, İst.: İletişim Yayınları, 2003.
- P.W Musgrave, The Sociology of Education, London, , 1968.
- Ulrich Beck, çev. Nihat Ülner, Siyasallığın İcadı, İst.: İletişim Yayınları, 1999, s.38-44
- Ümit Meriç, "İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma", Aile Yazıları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1991, c.I.
- Yves Michaud, Şiddet, çev. Cem Muhtarlıoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları 1991.
- Zeki Arslantürk, & Tayfun Amman, Sosyoloji, I. Baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 1999.
- Zeki Arslantürk, Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri, V.Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001.
- Ziff, C. Madeline, Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, çev. Nemciye Alpay, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 2000.